

канд. філол. наук: спец. 10.02.20 «Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание» / А. А. Новичков. – Северодвинск, 2013. – 26 с.

11. Стасюк Б. В. Неповноеквівалентність власних назв (на матеріалі українського перекладу казкової повісті Дж. Р. Р. Толкіна «Farmer Giles of Ham») / Б. В. Стасюк // Наук. вісн. Херсонського держ. ун-ту. Серія Лінгвістика. – Випуск X. – Херсон: Видавн. ХДУ, 2009. – С. 209–214.

12. Толкин Д. Р. Р. Руководство по переводу имен собственных из «Властелина Колец». – Режим доступу: <http://www.nto-ttt.ru/misc/guide.shtml>

Смольницька О.О.

*кандидат філософських наук, старший науковий співробітник,
Науково-дослідний інститут українознавства МОН України*

ПРОБЛЕМА ВІДТВОРЕННЯ РЕЛІГІЙНИХ КОНЦЕПТІВ В УКРАЇНОМОВНОМУ ПЕРЕКЛАДІ АНГЛОМОВНОЇ ТВОРЧОЇ СПАДЩИНИ КАТЕРИНИ ПАРР (1512? – 1548)

Сучасна українська гуманітаристика, у тому числі перекладознавство, відновлює інтерес до творчої спадщини британських письменниць вищих кіл періоду Відродження та бароко (дослідники і перекладачі: І. Кашникова, М. Новикова, М. Стогній, М. Стріха, С. Трош та ін.). Акцентується увага на важливості висвітлення кельтської (гельської) літератури та маловідомих поезій англомовних авторок (Олена О'Лір). З огляду на це актуальне залучення до перекладознавства неординарних постатей, відомих політичною і поетичною діяльністю, причому обидві царини доповнювали одна одну. Один з таких прикладів – **Катерина** або **Катрін Парр** (Pepp, Katherine Parr, сучасн. Catherine Parr, бл. 1512-1548, далі КП), відома в британському дискурсі, проте мало висвітлена в українській гуманітаристиці – як перекладознавстві, так і релігієзнавстві. Асоціації, які виникають з її іменем, передовсім історичні: шоста і остання дружина (1543-1547), а пізніше вдова Генріха VIII. Мачуха принцеси Єлизавети – майбутньої королеви. Проте ці скупі факти не висвітлюють непересічності постаті протестантської жінки-лідера і її творчого методу.

Мета полягає в аналізі релігійних концептів КП на матеріалі створеної нею англомовної молитви, стимулом якої постав похід Генріха VIII. Відповідно передбачені **завдання**:

1) здійснити історико-культурологічний аналіз формувань умов індивідуальності майбутньої королеви;

2) дослідити полісемантичність лексики молитви «О Господи Всемогутній» і французький вплив на творче сприйняття авторки.

Майбутня королева походила з високоаристократичної родини. Отримала тонке виховання і блискучу на той час освіту від своєї матері, Мод Грін (Maud Green, 1492-1531), найближчої подруги і фрейліни Катерини Арагонської. Важливо зазначити, що в XVI ст. ґрунтовна жіноча освіта не схвалювалась (як і вивчення філософії, яку майбутня монархова дружина знала). Але зрілість КП, а особливо роки влади Єлизавети Англійської, припали на злам старих цінностей і формування нових. Таким чином, виховання КП (передане мачухою принцесі) засвідчує бажання ще Мод Грін діяти на перспективу, створюючи нащадкам гідну кар'єру.

Чомусь не акцентується увага на тому, що КП – **найперша в Англії письменниця**, яка публікувала свої книги (натомість пальму першості приписують претендентці на статус В. Шекспіра Амелії Бассано Ланьє, *Amelia Bassano Lanier*, 1569-1645 [3]). Таким чином, дружина Генріха VIII – приклад протестантської особистості-лідера і творчої індивідуальності.

Творчий доробок КП – релігійний. Зокрема, це англомовна прозова молитва «*O Almighty King and Lord of Hosts*» (створена під час походу монарха на Францію; найперший український переклад наведено у «Додатку»); опублікована (анонімно) книга «*Psalms or Prayers*» (1543), коли письменниця уже була регенткою. 1545 р. вона оприлюднює свою збірку вже під власним іменем – «*Prayers and Meditations*», а після смерті Генріха VIII виходить «*The Lamentation of a Sinner*» (написано 1546, видано 1547). Також письменниці належить вишуканий франкомовний вірш-молитва «*Auquel soit gloire et louange eternelle*» («Йому слава і вічна хвала»: наводимо назву за другою строфою, бо вступ – «*Introduction*» – написаний невідомим іншим автором). Названі твори за жанром релігійні та являють собою протестантське вміння надавати псалмам віршованої форми; тут ще вирізняється такий жанр як плач. КП була зацікавлена у реформованій вірі, за що знайшла ворогів у консервативному оточенні двору і навіть серед дворян (спалена 1546 р. як єретичка Енн Еск'ю – *Anne Askew* – була особистим ворогом королеви і її почту [4]). Світогляд КП був протестантським, але без сектантських впливів, уже поширених того часу. Цілком вірогідно, що прогресивна вихователька впливала на майбутню королеву Єлизавету і в освіті (знаючи французьку мову і філософію та прищепивши цей нахил пасербиці), і у формуванні релігійного світогляду: нова монархія позиціонуватиме себе як справжню дочку Генріха і як ревну протестантку.

КП ще не була введена в український дискурс, незважаючи на непересічність індивідуальності та навіть деякі дивні збіги з нашою історією: зокрема, відомий портрет цієї королеви нагадує антропологічним типом... єдиний достовірний портрет Роксолани (високе, широке, майже чоловіче чоло, особлива форма досить круглого обличчя, форма брів і очей, маленький і трохи кирпатий ніс – «носик Роксолани», за П. Загребельним; гостре підборіддя; відомі антропологічно схожі портрети польських шляхтянок XVII ст.); руде волосся (що особливо помітно на портреті в молодості – 1545 р.; такий самий колір приписувався Роксолані). Це і подібність генотипу кривно не пов'язаних між собою постатей, і, можливо, певна тенденція європейського образотворчого мистецтва XVI ст. (схожі риси будуть на портретах Єлизавети Англійської: бліде обличчя, руде волосся). У духовному плані КП, як і Роксолана, відома передусім європейською світою, високим інтелектуалізмом і мудрою тактикою в подружньому житті та в політиці (у тому числі й доланням важких обставин у сім'ї та на троні).

Пропонуємо увазі читачів молитву, яку КП написала, коли Генріх VIII вперше вирушив у похід на Францію (у ході Італійської війни 1542-1526). 31 грудня 1543 р. було підписано договір між Генріхом VIII і Карлом V про вторгнення до Франції; у травні 1544 р. зібрали війська, а 25 травня Ферранте Гонзага взяв Люксембург і рушив на Францію.

Лексика тексту, написаного КП, досить ємка, полісемантична і позначена тодішнім впливом французької культури (що віддзеркалилось у мові; це притаманно взагалі стилю англійської знаті XVI-XVII ст.). Так, «*дружба миролюбна*» в оригіналі – *amity*. Це можна розуміти і як дружність, і як мирні стосунки, і – ширше – як любов до ближнього. Більше літературно і з релігійним підтекстом

тодішнє значення лексеми «*amie*» можна відтворити як «*друг укоханий (милий, сердечний, любий)*». Для кращого розуміння лексичних нюансів звернемося до компаративного аналізу. Так, це слово цікаво обіграно Теффі (Надією Лохвицькою) у творі «Авантюрний роман» (важливо те, що ця письменниця також була вихована на французькій культурі й емігрувала до Франції). Дія відбувається у Франції, де емігрантами (доба Громадянської війни в Росії) вживається слово «подруга» у значеннях власне дружби і любові (кохання): «*Він [претендент на серце Наташі. – О. С.] хоче, щоб вона була його «amie». У французів це слово має певне значення. Але одного разу він якось сказав «sorine»... А це вже інше*» [2, с. 237-238] (переклад з російської мій. – О.С.). Останній варіант тотожній словам «колежанка», «товаришка» (синонім – *camerade*). Але в молитві Катерини Парр *amity* має і релігійне, і політичне значення. Таким чином, авторка молитви (і адресантка Господу) має наміри врятувати зверненням до Бога і свого чоловіка як монарха, і державу, сприймаючи Англію як релігійну та обрану спільноту. Це любов вселенська і водночас особиста.

Звернення до Бога – «*Lord of Hosts*» – перекладається і як «Цар Царів», і як «Господь Саваоф» (дослівно Tsabaoth англійською перекладається «hosts or armies», українською «Господь Воїнств»). Отже, авторка сприймає Господа в старозавітній іпостасі, Який карає ворогів і винагороджує або милує праведних. Можливо, тут ще підтекст походу англіканської церкви на католицьку. Водночас символіка тексту не цілком пориває з католицькою: це помітно, зокрема, і в згаданій християнській крові (звідки можна виокремити рештки культу Ісусової крові на Хресті та крові мучеників).

Таким чином, проведений аналіз демонструє цікавий перехід у творчому світогляді КП від католицизму до протестантизму, вияскравлення права жінки на власний голос (авторське звернення до Господа і проектування вимог та прагнень на чоловіка-монарха), поєднання організаційної (політичної), світської діяльності з релігійною та власне творчою. Робота має перспективу продовження, оскільки корпус текстів Катерини Парр вимагає україномовного перекладу і теоретичного осмислення, у тому числі в культурологічному аспекті.

Додаток. Молитва «O Almighty King and Lord of Hosts» (переклад Ольги Смольницької)

О Господи Всемогутній і Царю Царів, Господи Воїнств, Ти, Що Своїми янголами поставлений бути управителем війни і миру... одне наше діяння тепер тільки й втілюється в життя – перш ніж вступити у війну і бій, смиренно молимо Тебе, о Господи Боже Саваофе, о Царю Царів: вчини так, щоб повернути серця ворогів наших на бажання миру, щоб жодну краплину християнської крові не було пролито. Або ж інше даруй, о Боже: нехай малим пролиттям крові та малою шкодою невинним одержимо перемогу в славу Твою, і цим, нехай війна і не скінчиться, ми єдиним серцем і розумом з'єднані всі будемо разом у згоді та дружбі миролюбній, хвалитимемо і славимо Тебе, Який вічносуущий і царюєш, Володарю царства одвічного,

Атеп – Амін [1, с. 4].

© Переклад Ольги Смольницької. 2016

Список використаних джерел:

1. Катерина Парр. Вибрані твори / З англійської переклала Ольга Смольницька. – Автор. комп. набір. – К., 2016. – 4 с.

2. Тэффи Н. Авантюрный роман / Тэффи // Тэффи. О любви. – М.: Эксмо, 2011. – С. 237-238.

3. Hudson J. 2009. «Amelia Bassano Lanier: A New Paradigm». Oxfordian. Vol. XI: 65-77.

5. Katherine Parr. «To Be Useful in All That I Do». Last modified in April. <http://tudorhistory.org/parr/>. – Eng.

Шевченко М.Є.

викладач,

Київський національний університет культури і мистецтв

ПЕРЕКЛАД ПРОСТОГО РЕЧЕННЯ ТА ГРАМАТИЧНИЙ АНАЛІЗ РЕЧЕННЯ ЯК ПЕРЕДУМОВА РОЗУМІННЯ ТА ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТУ

Точне та осмислене розуміння англомовного тексту тісно пов'язане із знанням особливостей його побудови, а саме відсутністю відмінкових закінчень у прикметників та числівників та збереження лише двох відмінків у іменників та у деяких займенників, наявність лише трьох особистих форм у дієслова (ask, asks, asked; write, writes, wrote), всі інші форми дієслова утворюються за допомогою допоміжних дієслів.

Характерною особливістю англійської мови є вживання службових слів-прийменників, які обумовлюють відношення між словами, тобто виконують ту ж роль, що і відмінкові закінчення. Особливою є роль порядку слів у реченні. Члени англійського речення мають фіксоване місце. Порушення встановленого порядку слів має стилістичне значення.

Актуальність заявленої теми визначається важливістю дослідження адекватності перекладу українською мовою синтаксичних фігур в англомовній прозі, що створюють її граматичний потенціал, який потрібно якомога точніше відтворити у перекладі [1, с. 1].

Функція слова у реченні та належність слова до тієї або іншої частини мови виявляється за його місцем у реченні та словосполученні. Речення є відносно завершеною одиницею спілкування і вираження думки. В. Виноградов визначає речення як інтонаційно і граматично оформлену найменшу комунікативну одиницю, що служить головним засобом формування, вираження думки, вольових почуттів і емоцій [2, с. 35]. Від місця слова у реченні залежить і його переклад. Наприклад:

I work at the University – Я працюю в університеті

I like my work – Я люблю свою роботу

My work day begins at 7 – Мій робочий день починається о сьомій.

Таким чином, не можна шукати у словнику незнайоме слово та перекладати його, а треба в'янути його функцію в реченні та належність до тієї або іншої частини мови. В англійській мові широко застосовуються обороти з безособовими формами дієслова, які виступають як еквіваленти підрядних речень.

Всі ці суттєві особливості побудови англійської мови визначають і ті специфічні прийоми при перекладі англійських текстів. Для правильного розуміння і перекладу необхідне уміння знаходити головні та другорядні члени речення та встановлювати їх взаємозв'язок. Це особливо важливо, коли присутній незрозумілий змістовний зв'язок між словами. Засобом такого орієнтування є граматичний аналіз речення. Набуття навичок швидко та правильно виділяти